ВЕСЕЛКА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

THE RAINBOW a Children's Magazine

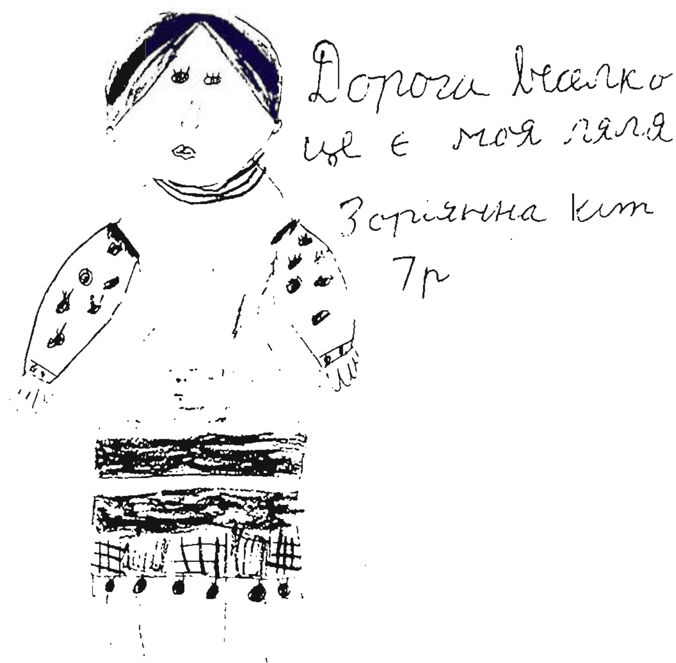

РІК XXYII
ЛИПЕНЬ-
СЕРПЕНЬ
1980
Ч. 7-8 (309-310)

Зорянна Кіт 7 років з Манотік, Канада прислала нам рисунок своєї ляльки. Її тато, пан Ярослав Кіт написав до „Веселки" такого листа від Зоріянки: „Засилаю малюнок моєї донечки Зорянни. Вона намалювала свою ляльку. Вона хоче ще сказати, що радо читає „Веселку" і хоче щось свого дати до журналу. Вона ходить до української школи в суботу і вміє читати та писати по-українському. Вона належить до Пласту. Вона плянує колись відвідати „Веселку".

Відповідь Редакції: Дорога Зорянко: Дякуємо за пам'ять і за малюнок Твоєї ляльки. Подякуй своєму таткові за листа, в якому написав, що Ти гарно вчишся в українській школі, вмієш читати й писати та радо читаєш „Веселку". Як підростеш, напевно сама напишеш до „Веселки". Будемо раді, коли відвідаєш нас! Привіт!

ЛИСТИ ДІТЕЙ З ЛІТНЬОГО ТАБОРУ

ЩО ПИСАВ ЮРКО...

(Уривок з листа)

На середині таборової площі є таблиця, на ній команда вішає щодня дижурних. Я ще не був дижурним і ще не висів. Але завтра вже й мене повісять.

Ваш Юрко

. . . А ЩО ПИСАЛА ОЛЕНКА

До поїзду по мене автом не виїжджайте! Приїду трамваєм або й пішки приманджаю, бо мій наплечник уже майже порожній. Одні черевики подерті — викинула, другі загубила, дві сукенки і піжаму схопив вітер і заніс в озеро, светер у кущах подерла, всі панчохи — самі діри.

Отак мій наплечник зовсім легенький. Цілую, до побачення!

Оленка

ШАРАДА

Перша частина — сливки половина,
Квітка червона — друга частина.
Цілість — повзає поволі
В лісі, в полі.

Б. Д.

ХТО ЦЕ?

Хто влітку наїдається,
А зимою висипляється?

Б. Д.

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК З ЧИСЛА „ВЕСЕЛКИ" ЗА ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 1980 р.: НЕДОМОВКА: сокира. ЗАГАДКА: цвях. ЩО ЦЕ? Трава.

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редагує Колегія. Річна передплата становить у ЗСА — 8.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми. Для членів УНС 5.00 дол. Ціна окремого числа 75 центів. Ціна подвійного числа — 1.00 доляр.

"THE RAINBOW" — "VESELKA"

Обкладинка роботи — Богдана Божемського

Published monthly, except May to August Bi monthly
at Jersey City, New Jersey
Montgomery Street — Jersey City, New Jersey 07302
Subscription $8.00 per year. UNA members $5.00 per year
Entered as Second Class at Jersey City, N. J.

Ілюстрація на обкладинці:
Богдан Божемський — Лісова дружба

ДНІ ВІДПОЧИНКУ

Наче килим, квіточками
Поле зацвіло,
Ген блищить між берегами
Озеро, мов скло.

Над лугами грають бджоли,
В лісі — спів пташні,
Зустрічають діти волю,
Відпочинку дні.

Видно табір серед гаю,
Чути спів дзвінкий,
І на щоглі прапор має
Синьо-золотий.

Роляник

НАДОБРАНІЧ...

(Ілюстрація Михайла Дмитренка)

Ніч вже йде з-за верха,
Ясне сонце давно вже зайшло —

Тихо спи, без тривог,
Тут є Бог . . .

Олена КОРОВИЦЬКА

Ілюстрація Михайла МИХАЛЕВИЧА

НЕВТОМНІ РИБОЛОВИ

Ще дуже рано, ще сонечко з-за гір не виглядає, а вони вже на рибу збираються. Дід Сашко кашу замішує і гадає, чого б ще підсипати, щоб рибка краще „клювала".

Марко ще спить. Здається, все звечора поскладав: і куртку, і шапку, щоб комарі не кусали, і пасок. Найважливіше — це пасок, він ніби щастя приносить. Позавчора забув паском підперезатися, і до полудня над водою стояли, а повернулися з порожнім відром. Може через пасок, а може тому, що до каші цукру підсипати забули.

Вчора тільки дві маленькі зловились. Про це дід Сашко Маркові так пояснив: „Ти Марку, як вудку закидав, то напевно так подумав, як той вовк, що у казці хвіст у замерзлу ополонку встромив: „Ловись, рибко, велика і велика. А я ж тебе навчав: „Ловись, рибко, велика і маленька". Як замовити про велику і маленьку, то буде посправедливості — тобі велику, а мені малу, бо ти малий, а я вже старий".

Сьогодні стоять рибалки, вудки позакидали, мовчать, чекають терпеливо, бо риба холодну кров має і не любить, як рибалки нетерплячі та вудки раптово закидають. Чекають — чекають. Нема, не клює.

— Діду Сашку, — питає Марко, — а чому той пан з зеленим капелюхом тільки недавно прийшов, а вже три великі коропи зловив і пішов собі. А нам чому не ловиться?

— Чому нам не ловиться? А певно тому, що він якесь слово знає.

Так каже дід, жартує певно. Марко вже не малий, щоб у це повірити.

— Е, ні, то мусить бути щось інше, — відповідає Марко. — Може, він знає, що треба до принади додати? Якраз те, що рибі смакує. Може б його про це колись спитали?

— Навіть і не пробуй, Марку. Ніколи справжній рибалка не виявить своєї таємниці, бо тоді щастя рибальське від нього відвернеться... А ти, Марку, не говори голосно, бо риба також чує, а, може, і по-українському розуміє.

— Діду, діду, — кричить Марко, ледве тримаючи вудлище. — Риба взяла, певно велика, дуже велика, поможи тягнути!

Біжить дід Сашко допомогти внукові.

— О, Марку, це щось підозріле. Видається мені, що це поліно якесь, а не риба. Доведеться у воду лізти, добре, що біля берега, не глибоко.

Поліз дід сам у воду, не пустив Марка, хоч з Марка вже не поганий плавець. Поліз, як був, у штанях і чоботях і витягнув не рибу, а галузку з водоростями і травою. Добре, що вудка не зламалась.

— Діду, а я думав, що це рибище велике, а це зілля якесь.

— Не журись, Марку, ще тільки дев'ята година минула, ще зловимо.

Поглянь, як рибка плескається і золотиться на сонечку, ось ця ніби срібна, а далі — червона. Бачив?

Видко галузка з травою принесла удачу рибалкам, а може, що терпеливо чекали та сподівались, бо таки пощастило. Та й не гнівались на рибу, закидаючи раз-по-раз свої вудки. Клюнула риба нарешті, та ще й така, що ледве витягнув Марко. Тягнув сам, як справжній рибалка. Правду казав дід Сашко, що йому маленькому належиться велика риба. Тепер сам мусить тягнути. Ловися, рибко, велика...

Ще дві рибини маленькі й ось відро вже не порожнє. Можна їхати додому. Марко ще б залишився, та дід Сашко не хоче. Каже, що як усю рибу сьогодні виловимо, то завтра порожняком до себе повернемось.

Дід Сашко так говорить, бо йому вже кортить трохи поспати. Рано встав, очі йому зліпаються та й їсти вже певно захотів. Мали з собою „сендвічі", та не їли. Мусів Марко рибкам кинути, бо дід сказав, як поласується риба сьогодні, то завтра буде їй бажання на принаду йти.

Приїхали. Позбігалися сусідські хлопці. Заздрісно дивилися на справжню Маркову вудку і на найбільшу у відрі рибу. Навіть не вірили, що її

Ганна ЧЕРІНЬ

Ілюстрація Яреми КОЗАКА

ЛІТНІЙ ДЕНЬ

Табір наш дзвенить піснями —
Нерозлучна пісня з нами.
Уночі лиш пісня спить,
Вранці знов вона дзвенить.

Особливий нині день —
І для нас, і для пісень —
Для прогулянки до гаю
Ген туди, до небокраю...

Гей, збирайтесь, пластуни!
Чом так баряться вони?
Клич Марусю і Галину,
Клич Василька і Юрка:
В гай підемо по малину,
А вона ж смачна така!

Пісня з нами йде до гаю —
Ось як голосно співаю!
Ні Василько, ні Юрко
Не зуміють отак-о!

Перестрибнув я струмок,
Тільки черевик намок.
Краще скину, йтиму босим
Через прохолодні роси.

А які тут пишні квіти!
Ми збирали їх старанно,
Щоб матусю ними стріти,
Як приїде завтра рано.

Різні нам були пригоди,
З ними вчились ми природи.
Леся ящірки злякалась,
Підняла великий галас.
Ящірка умить сховалась:
Лесі теж вона боялась.

Ґриць згубив свою шапчину
І шукав її з годину...
Сонце палить... Що робити?
Наша Зіна вміє шити —
Маєш шапку з лопуха!
— От так шапка! Ха-ха-ха!

Як не крикне Ліда: — Ах!
Уколов мене реп'ях!

А Юрко на те: — Хі-хі!
Я збираю реп'яхи.
З них коші робити вмію,
Ще й вінок — тобі на шию!

— В мене шия не така,
Обійдуся без вінка!

Та й побігла до Галини
Через поле на горбок.,
Там густі кущі малини,
Повні стиглих ягідок.

І наїлись, і набрали
Повний кошик тих малин.
З гаю дзвінко щебетали
Нам синички навздогін.

Як люблю я тепле літо,
Щастям-радістю налите!

Пояснення-словничок: небокрай — небосхил (sky, horizon); **баритися** — to be slow; **роса** — dew; **ящірка** — lizard; **лопух** — рід бур'яну — burdock (на ньому ростуть реп'яхи) — agrimony; **синиця** (пташка) — tom-tit.

сам Марко зловив. Але дід Сашко посвідчив. Сказав, що Марко, вже справжній рибалка, не тільки зловити потрапить рибу, але й почистити її вміє. А цього не кожний утне...

Завтра, хоч би й дощ падав, знову поїдуть. Та й відомо, що в дощ риба добре ловиться.

Пояснення-словничок: **клювати** (про рибу) — to bite, to nibble; **перець** — pepper; **принада** — lure; **куртка** — jacket; **смак** — taste, **ополонка** — ice-hole; **солодощі** — sweets; **нетерплячий** — impatient: **короп** — carp; **підозрілий** — suspitious; **водорості** — water-plant; **плескатися** — to splash; **удача**— success; **порожняк** — empties; **кортіти** — сильно хотіти; **поласуватися** — to hanker.

ЧОРНЕ ОЗЕРО

(Казка — Ілюстрація Михайла Михалевича)

Іванчик був славний гуцулик.

Тато і мама померли, коли він був ще маленький. Дядько Василь узяв його до себе. Коли Іванчик трохи підріс, подумав: ,,Хіба ж не міг би я сам заробляти на хліб?"

Ходив він у ліс, збирав гриби, суниці, малину, чорниці, носив на базар у недалекому Косові, а за вторговані грошики купував хліб і кукурудзяну муку на кулешу.

Коли йому скінчилося п'ятнадцять років життя, він пішов до заможного ґазди Ілька.

— Чи могли б ви прийняти мене за пастуха?

Ілько мав старого пастуха, що пас його худобу вже довгі роки. Були ще два хлопці-підпасичі. Але йому було шкода Іванчика сироту. От він і подумав: ,,Мої пастухи пастимуть овець, а Іванчик хай пасе корів".

Ілько мав вісім корів. Він призначив для них окрему сіножать. Іванчик кожного ранку виганяв тоди корів, а ввечері приганяв їх у загороду. Дуже тішився Іванчик, що він уже незалежний пастух. Полюбив і корів, мов би це були його друзі. Він говорив до них, співав їм пісень, приграває на сопілці. Коли якась корова відійшла від гурту, він остерігав її:

— Не йди далеко! В лісі є ведмідь, він би тебе з'їв. А там, за тією горою є, кажуть, Чорне озеро. Хто туди піде, людина чи тварина, більше не вернеться.

Корови дивилися на Іванчика і все відповідали: ,,Му, му.." Чи розуміли вони, чи не розуміли — не вгадаєш.

Одного вечора Іванчик помітив, що десь нема Малини, його улюбленої корови. Він перебіг увесь суміжний ліс, але корови не знайшов. Зажурений нагнав решту корів до загороди, але сам не пішов до хати. Спершу треба відшукати Малину.

Ішов він з горбка на горбок. Кликав Малину, приграває на сопілці, думав, що вона прийде на знайому мелодію. Уже стемніло, а хлопець шукав і шукав надаремно. Раптом хмари розступилися, і з-за них викотився ясний місяць. Іванчик злякався: він стояв над Чорним озером.

Налякався, але і зрадів: його улюблена Малина пила воду з озера. Але, хто ж то ті прегарні дівчата, що танцюють на березі в різнокольорових прозорих сорочках?

Іванчик якось несамохіть приклав сопілку до уст і заграв. Малина підійшла до нього:

— Ходім додому! — сказав Іванчик. — Вже ніч, а через тебе я мусів так далеко блукати.

Та в ту ж хвилину підійшли до нього дівчата. Він упізнав: так виглядають русалки в казках і віруваннях гуцулів.

— Це, мабуть, твоя корова! — стали просити. — Дозволь надоїти з неї молока! Наша королева

захворіла, і тільки молоко з червоної корови може її врятувати.

Іванчик згодився. Коли вони доїли, він сидів на круглім камені і грав. Русалки надоїли повний дзбанок, накрили покришкою і впірнули в воду. Але незабаром принесли ще сорок таких самих дзбанків і стали знов доїти. На диво, всі дзбанки наповнилися молоком. Іванчик здивувався: ,,Хіба ж Малина може дати нараз стільки молока?"

— Мені вже пізно! — сказав Іванчик до русалок. — Я вже мушу іти!

— Підожди до ранньої зорі! — сказала найстарша з русалок. — Тоді вирине з дна озера наша королева і обдарує тебе за твою поміч.

Хлопець подумав: вранці безпечніше йти густим лісом, як уночі, і залишився.

Ось уже зайнялася рання зірниця над Карпатами. Вода в озері захвилювалася, і на беріг вийшла королева русалок. Вона була така, як усі русалки, але мала вінок лілей на голові і була краща за їх усіх.

— Я хочу тобі подякувати! — мовила королева. — Чого собі бажаєш?

— Я бажаю, щоб мені не бракувало сили до праці, і щоб я міг бути корисним людям.

— Твоє бажання шляхетне, — відповіла королева. — Ти будеш славним лікарем. Молоко твоєї Малини лікуватиме різні хвороби, а твоя сопілка розраджуватиме зажурених.

РІЧКА

(Ілюстрація А. Климка)

Річка, Марієчко, річка!
Швидше до неї — туп, туп!
Чиста, прозора водичка,
Ручкою, ніжкою — хлюп . . .

Ходять, виблискують рибоньки,
Швидко мигтять в глибині.
Далі не можна, там глибоко,
Там черепашки на дні!

Ще покупатися хочеш?
Годі, вилазь із води,
Сядь на м'якенький пісочок,
Грійся на сонці, сиди.

З неба всміхається сонечко,
Синя, ясна далина . . .
Наша малесенька донечка
Буде здорова й міцна.

Н. Забіла

Іванчик подякував королеві, забрав свою корову і пішов горами додому. Вже сонце підійшло високо, як Іванчик зайшов у село. Глянув і здивувався. Чому воно не таке, як було вчора? І церква не та — якась більша і вища. І хатки не стояли так, як він їх запам'ятав, і багато нових господарств з'явилося аж до ріки.

Іванчик пішов на подвір'я свого ґазди, Ілька. Воно стояло на горбку, як і давно, але всі були інші, і хата виглядала недавно збудована. Якась незнана дівчина полола в городі коло хати. Вона чужими очима дивилася на Іванчика.

— Чи є вдома ґазда Ілько? — запитав Іванчик.

— Тут нема ніякого Ілька! — відповіла дівчина. — Ти певно заблудив.

З хати вийшов молодий господар.

— Я ж Малинку пригнав, що вчора загубилась у лісі, — сказав Іванчик.

Господар нічого не розумів. Він завів Іванчика в хату, посадив на лаві і став розпитувати:

— Розкажи все по черзі!

Коли Іванчик розповів усе, що з ним сталося, господар сказав:

— Тепер я пригадую. Я чув від свого дідуся — царство йому небесне! — про те, що в його „дєдя" раз пропав пастух, і ніхто не дізнався, що з ним сталося. Казали люди, що десь за горою є Чорне озеро. Хто туди заблудив, вже ніколи додому не вернувся. Може й він туди попав.

А потім із здивуванням додав: — Чи то ти, той пастух Іван?

— Я пастух Іван! — Відповів Іванчик. — Значить, я провів над озером не одну ніч, а сто років. Так зачарувало мене Чорне озеро.

Дивувався Юра, праправнук Ілька, дивувалося все село. Юра хотів прийняти Іванчика до себе, але Іванчик відмовився.

— Я тепер буду помагати всім людям.

Він узяв Малину і пішов від села до села, від містечка до містечка по всій Гуцульщині. Молоко Малини мало дійсно лікувальну силу, багато людей позбулося своєї хвороби. А його сопілка мала такий чудовий звук, що навіть найбільш зажурені, мусіли всміхнутися.

За Л. Тавридзькою

Пояснення-словничок: **гуцули** — українське плем'я, що живе в горах Карпатах; **малина** — raspberry; **чорниця** — blueberry; **кулеша** — страва з кукурудзяної (corn) муки; **заможний** — багатий; **підпасич** — помічник головного пастуха-чабана; **сіножать** — meadow land; **загорода** — місце (enclosure, fence), де влітї ночує худоба; **викотитися** — to roll grown; **вірування** — belief; **дзбан** — can, jug; **рання зоря** — ранкове небо перед сходом сонця; **полоти** — to weed; **шляхетний** — generous; **зачарувати** — to bewitch; **лікувальний** — medicative; **ґазда** — по гуцульському — господар.

Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрація Ніни **МРИЦ***

„ЗДОРОВ, ЗЕЛЕНИЙ ГАЮ!"

Приїхали!.. Тиха діброва
І озера синя гладінь —
Автобус постояв і знову
Помчався туди, в далечінь.

А ми залишились у лісі,
Неначе звірки лісові —
Гей, як то приємно і втішно
Скакати кругом по траві!

Отут спочивати ми будем,
Між квітів і тінявих віт,
Про місто, про галас забудем,
Ліс, табір, вода — то наш світ.

Здоров був, зелений наш гаю,
Чи приймеш у гості діток?
За те ми тобі заспіваєм
Найкращих своїх пісеньок.

За те тобі, гаю, розкажем
Казок, найгарніших з усіх,
І жартами серце розважим,
Бо жартів у нас повний міх.

Наш табір назвем „Чорногора",
Дарма, що верхів нема тут,
Хоч річка тутешня нескора,
Вона буде зватися „Прут".

Дуби обступили галяву
І дивляться німо згори
На табір, на шатра у травах,
На браму й струнні прапори.

На брамі вартує вже стійка:
Насуплена грізно Марійка —
Чому? Та тут зайві слова:
Вона ж не щобудь — вартова!

А потім на зміну Марійці
Там стане чорнявий Степан,
Такий неприступний на стійці,
Мов справді великий він пан.

Щоранку, як сонечко встане,
У таборі свищик сюрчить:
Сюррр-сюррр — і малі таборяни
Зіскакують з ліжок умить.

На ранкову руханку жваво
Біжать чимскоріш на майдан;
Тому, хто останній — неслава:
Назвуть його „пізній Іван".

А раз, ще і сонце не встало,
Сіріла досвітня пора,
Якесь пташеня засюрчало
На гілці низькій, край шатра.

Як схопиться Сень без принуки!
Уже й одягнувсь в один мах:
Штанята надів він на руки,
На ноги сорочку натяг...

І вибіг з шатра, щоб останнім
Іваном не бути в цей день —
Зате став Іваном він „раннім",
Назавжди лишився ним Сень.

Усякі веселі пригоди
Трапляються дітям щодень —
Читаємо з книги природи,
Вчимося пташиних пісень.

А як розгоряється ватра,
А іскри танцюють вгорі,
Хатинами рідними шатра
Здаються малій дітворі.

Ввижаються гори в ялинах,
Розкішні сади у цвіту,
Мов шепче у сні Україна
Нам казку свою золоту.

Роман ЗАВАДОВИЧ

Ілюстрації Михайла МИХАЛЕВИЧА

БРАТНЯ ЛЮБОВ

(Казка)

Були собі два брати-близнюки, такі подібні один до одного, мов дві каплі води. Обидва мали такий самий голос, таку саму ходу і так само розмахували руками.

Як хлопці підросли, кажуть до єдиної сестрички Настуні:

— Ти залишись на хазяйстві, допомагай матері та батькові, а ми підемо у світ кращої долі шукати.

Попрощались і пішли. Ідуть день, ідуть другий, аж зайшли в такі пущі, що там ні доріг немає, ні людей не видно.

Дивляться — пасеться пара сивих коней, також дуже подібних один до одного.

— Оце ж нам Бог посилає поміч! — зрадів Антін. — Якщо тут немає сіл і люди не живуть, то ці коні нічиї. Хтось їх вивів у ліс і відрікся. Візьмім собі їх на власність — то не буде ніяка крадіж!

Посідали брати на тих коней і поїхали далі. Їдуть день, їдуть другий і аж на третій день побачили в степу перші хутори, далі стали попадатися більші села, а за який тиждень на горі забіліло камінне місто.

— Треба поїхати в місто, розвідати, які тут люди живуть! — сказав Антін.

— Авжеж! — на те Лаврін. — Але не їдьмо удвох! Не знати, чи ті люди добрі, чи погані. Хто знає, що може трапитися: якщо б один з нас попав у халепу, то другий буде його рятувати. Поїду я, а ти сховайсь отут і чекай на мене. Якщо б я до завтрішнього вечора не вернувся, то йди мене шукати.

І так, Антін прив'язав свого коня до дерева і ліг під кущем спати, а Лаврін на своїм сивкові подався в місто.

Місто велике, камінними мурами обведене, гарними будівлями забудоване. Та найкращий із них замок короля, увесь у садах і квітах. Саме на той час народ, мов ріка, плив вулицями і розливався на великім майдані перед замком.

— Що тут діється? — запитав Лаврін зустрічного чоловіка, що і собі поспішав на майдан.

— Це починаються перегони. Король щороку влаштовує такі перегони і обіцює віддати дочку за того, хто переможе в бігу його боярина, Дона Вітрогона. Але досі ніхто його не переміг, бо Вітрогон на своєму крилатому коні мчиться справді, мов вітер, і всіх переганяє. Тепер уже тільки найбільші сміливці наважуються ставати до перегонів, бо кожного, хто програв, король наказує закувати в кайдани і тримає в каторзі на тяжких роботах.

Лаврін пішов на площу, звідки змагуни починали свої перегони. Потім розвідав, де міститься мета перегонів — за десять миль від замку. Там також стояла велика юрба людей, а між ними чота королівських гайдуків під проводом помічника дворецького.

Обдивившись як слід, Лаврін вернувся до міста іншою, польовою дорогою, довшою і поганою, що вела через вибої та рівчаки. Підійшов під замкові ворота і каже вартовим:

— Я зголошуюся на завтра до перегонів з королівським змагуном.

Повели його до дворецького. Той розпитав, що і як, а потім каже:

— Чи ти, юначе, знаєш, з ким маєш змагатися? Боярин Дон Вітрогон на своїм крилатім коні за кілька хвилин пролітає отой рівний вимощений шлях від замку до мети перегонів.

— Знаю! — відповів Лаврін. — Тому я кажу: хай собі летить простим рівним шляхом! А я вибираю собі інший шлях — довший, вибоїстий, поміж чагарники. Хай він біжить своїм шляхом, а я — своїм!

— А чи ти знаєш, що, коли програєш перегони, то візьмуть тебе в тюрму на каторжні роботи?

— Знаю! — відповів Лаврін. — Але знаю і те, що обіцяв милостивий король: хто виграє перегони з Доном Вітрогоном, тому король віддасть за дружину свою дочку і призначить його своїм наслідником на престолі.

Більше не було про що говорити. Лаврін негайно вернувся до брата і розповів йому, що задумав робити: перегони почне він, Лаврін, а закінчить Антін. Тому Антін мусить ще цієї ночі переїхати до схованки біля польової дороги недалеко від місця, де перегони кінчаються. Як почує, що земля гуде і вітер свище, нехай мерщій виїжджає зі своєї схованки і поспішає до мети.

Антін дуже радо погодився.

Настав другий день перегонів. На майдані перед замком зібралося народу видимо-невидимо. Прибув король з родиною та весь його двір. Дворецький викликав обох змагунів, і вони низько поклонилися королеві. Але ж яка велика була між ними різниця! Дон Вітрогон, пишно одягнений, стояв гордо і самопевно, а біля нього два джури

тримали за поводи чудового крилатого коня, що з нетерплячки аж кресав іскри з-під копит. Біля Лавріна, одягненого в сіру селянську полотнянку, стояв спокійно невеликий сивий коник. Глянули люди на обох суперників і почали сміятися: такого чудного змагуна, як отой селюх зі своїм конем без сідла, тут ще не було.

Дворецький наказав змагунам сідати на коней, а сурмачам — засурмити. То був знак, щоб починати перегони.

Обидва коні рушили з місця. Та сивко ще не вспів добре розігнатися, як карий кінь Дона Вітрогона вже зник за заворотом вулиці. Лаврін і не думав його здоганяти. Він повернув з перегонового шляху набік і поїхав по вибоїстій, зарослій кущами дорозі, яку за згодою дворецького сам собі вибрав. За хвилину зупинив коня і сів.

А тим часом чує Антін — задудніла земля, засвистів вітер. То женеться крилатий кінь Дона Вітрогона. Антін стрибнув на спину свого сивка і вискочив з кущів на перегонову дорогу. За хвилину був уже біля мети.

А Дон Вітрогон щойно надбігав. Як побачив Антона на сивім конику, то мало не впав з коня. Оце вперше в своїм житті боярин програв перегони...

Дуже розлютився помічник дворецького, побачивши, що сталося. Він був тут за суддю і не хотів допустити, щоб виграв змагун на сивому коні.

— Замало! Замало! — закричав він. — Перегони не закінчені, то була лише половина. Давайте переганятися звідси до замку!

І обидва змагуни знову рушили з місця. Антін скоро повернув на свою вибоїсту дорогу, а Дон Вітрогон, принукавши свого коня до подвійної швидкости, полетів справді, мов вітер.

Чує Лаврін — дуднить земля, свище вітер. Миттю вискочив з кущів і погалопував вулицями міста. І цим разом не повезло Донові: коли він долетів до замкового майдану, то Лаврін стояв уже біля воріт замку, а народ гукав „Слава!"

Король був дуже нерадий, але не мав іншого виходу — мусів додержати слова. Королівна подала Лаврінові букет квітів. Коли ж вигуки і оплески народу на майдані притихли, Лаврін сказав:

— Милостивий володарю! Хоч я виграв перегони, я не думаю стати твоїм зятем і твоїм наслідником на престолі. Замість того, ти випусти з неволі всіх тих змагунів, що переді мною програли перегони!

Король глянув на дочку. Лаврінова рада дуже їй сподобалася. Вона сказала:

— Дозволь, батеньку, хай буде так, як він каже! Може він знає, що я його не люблю... Зате щедро обдаруй його і відпусти додому!

Так і сталося. В'язнів-змагунів випущено з тюрми. Лаврін дістав від короля багатий подарунок і поїхав з міста на своєму сивкові.

А вночі обидва брати зустрілися знову в чагарнику за містом. Лаврін був веселий, як ніколи досі, але Антін сидів із спущеною головою.

— Що з тобою, братіку? — питав Лаврін. — Ми виграли перегони, веземо до батьківського дому торбу золотих червінців, нам поталанило, а ти сумуєш.

— Я сумую, що ти чомусь не схотів одружитися з королівною, — відповів Антін. — Чи, може, я в тім причиною, чи через мене ти від неї відмовився?

— Не журись! — заспокоїв брата Лаврін. — Ні король, ні його дочка не сподівалися, що хтось колинебудь переможе Дона Вітрогона. Вони лише для примани змагунів оголосили, що переможець стане зятем короля. Королівна мене не любить, то навіщо мені така дружина? Я визнаю іншу любов — братню, таку, яка є між нами обома. А ми, хоч обдурили самопевного короля, то зробили добре

діло, бо домоглися, що він випустив з каторги всіх попередніх юнаків, які програли перегони з Доном Вітрогоном. Тепер вернемось до рідного дому, поладнаємо батьківську хату, докупимо поля, розведемо корів, коней і овець і заживемо спокійно з нашими батьками, доки Бог судив їм віку.

Антін нічого на те не відповів. Він міцно обняв брата і поцілував його. Тоді стали готуватись в поворотну дорогу додому.

Пояснення-словничок: **близнюк** — twin; **пуща** — dense (virgin) forest; **чагарник** — bushes, brake; **хутір** — hamlet; **халепа** — trouble; **майдан** — place, square; **перегони** — the races; **змагун** — тут: racer; **боярин** — людина знатного роду з княжих часів; **каторга** — imprisonment with hard labour; **мета** (перегонів) — finish; **дворецький** — високий урядовець, що управляв замком-двором короля; **гайдук** — тут: королівський поліцист; **вибої** — pot-holes (in a road); **вимощений** — paved; **схованка** — hidding place; **джура** — armour bearer, page; **сурмач** — trumpeter; **суперник** — противник (rival); **зять** — son-in-law; **червінець** — golden coin; **нам поталанило** — нам добре повелося; **принада** — allurement.

ТАЄМНИЦЯ

(Ілюстрація Н. Мриц)

Раз — колись
Заворожений був ліс,
В нім скривалась не марниця,
А велика таємниця
Між дубів, беріз.

Раз — колись
В лісі вогники: блись-блись!
Танцювали босі мавки,
І гойдалися русалки
Між зелених ліз.

Раз — колись
На нараду в ліс зійшлись
Мухомори і опеньки,
Більші, менші і маленькі,
Між дубів, беріз.

І не зрадили ніколи
Таємниці лісу-бору
Ні богиньки — мавки босі,
Ні русалки злотокосі,
Ні червоні мухомори,
Ні опеньки — ні!

А тепер знов вогні,
Як бувало колись,
В тому лісі: блись-блись!
Раду радять знов „Опеньки"
„Мухомори" червоненькі
Між дубів, беріз.

І тепер, знайте, там
Ні „Русалки", ані „Мавки",
Темнокосі і русявки,
Ні „Опеньки", „Мухомори"
Таємниці лісу-бору
Не прозрадять вам.

А чому? Не дивниця!
Ось на брамі таблиця,
Стань і прочитай:
«Табір: „Лісу таємниця"».
Таємниця — не марниця,
Навіть не питай!

На основі таборової пісні
новацького табору
„Таємниця старого лісу"
Чікаґо, 1969.
Р. Завадович

Заворожений — зачарований (bewitched); **марниця** — маловажна річ (little thing bagatelle); **ліз** або **лоз** — род. множ. ві лоза (osiet); **мухомор** (crimson fly-agaric) і **опеньок** (honey agaric) — гриби; **прозрадити** таємницю — виявити, зробити знаною.

Текст: Валентина ЮРЧЕНКО

Ілюстрації: Іван БРИКОВИЧ

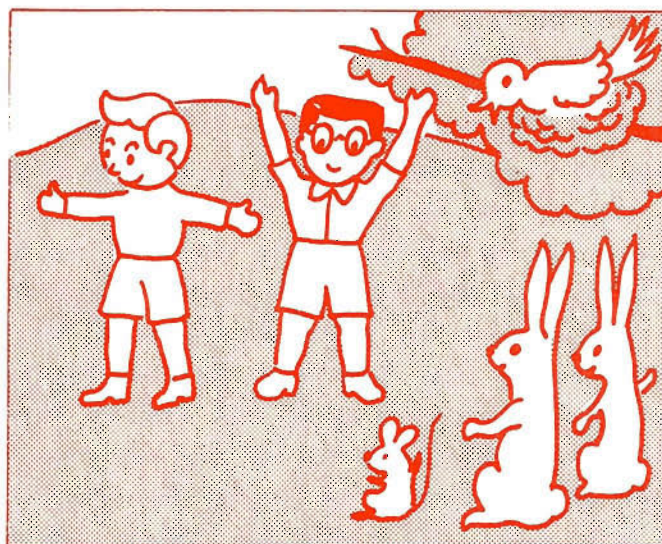
Веселик-Лясь

Влітку Лясь лишив домівку
І подався у мандрівку

Й поміж лозами густими
Стрінув Луця-побратима.

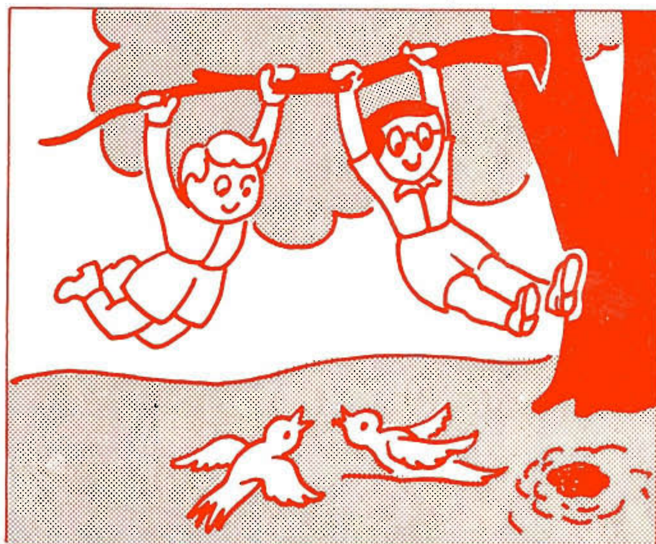
Вдвох, без довгої розмови,
Нап'яли шатро в діброві,

Вибігають на полянку,
Роблять руханку щоранку,

І дивують всіх звірят,
Пташенят і зайченят.

Луць хвалився: — Гей, дивіться,
Ви гойдатися навчіться!

Побратими не барились,
Вдвох на гілку почепились,

Розгойдалися щосили,
Пташенят з гнізда струсили.

Лясь і Луць — весела спілка
Та чи витримає гілка?

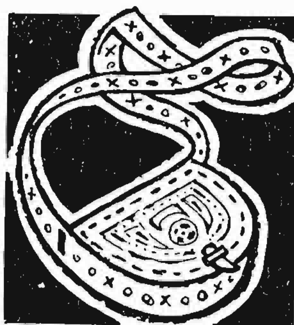

Гойда вище! — гілка хрусь!
Вниз летять і Лясь, і Луць...

Плаче Луць і стогне Лясь:
— Нам тепер гойдатись — зась!

Цвірінчать пташки крилаті:
— Не руйнуй чужої хати!

Текст Леся ХРАПЛИВА *Текст пісень: Роман ЗАВАДОВИЧ* *Музика: Осип ЗАЛЕСЬКИЙ*

КАЗКА В ТОРБИНІ

(Ілюстрації: Ярема Козак)

(Сценка, радіопередача, або платівка для дітей)

Ідуть, ідуть, ідуть, ідуть, ідуть... аж нараз знов чути плач, та гіркий такий...

ІВАСЬ: Ов, а це хто так плаче?!

ГАННУСЯ: Кругом збіжжя золоте, доспіле, заквітчане...

ІВАСЬ: А там трава виросла зелена, висока така, що в ній сховатися можна.

ГАННУСЯ: А він плаче! *(хтось плаче).*

ІВАСЬ: І навіть не видно, хто він та де він!

ГАННУСЯ: О, о, я вже бачу! В нього шапочка, немов квітка маку, та й сам виглядає, ніби квітка.

ІВАСЬ: Жупан золотий, шаравари зелені, а сам малесенький-малесенький.

(МОТИВ ОДЧАЙДУШКА)

ГАННУСЯ: Це ж одчайдушок! Добридень, одчайдушку! Чого ти плачеш?

ОДЧАЙДУШОК *(хлипає):* Бо час вже мені збіжжячко жати, травку косити.

ІВАСЬ: А справді! Тут біля тебе і коса манюнька, і серпик такий, ніби забавочка!

ГАННУСЯ: То чому ж ти не починаєш жати?

ІВАСЬ: Може тобі важко самому, давай, ми тобі поможемо!

ОДЧАЙДУШОК: Спасибі вам за добру охоту та за слово добре! Якби я тільки міг жати та косити, то тут у полі в нірках під землею сто хом'ячків дожидає, хочуть мені помагати!

ГАННУСЯ: То чому ж ти дармуєш, нічого не робиш?

ОДЧАЙДУШОК: Бо я загубив казку, літню казку! Без неї мені нічого з поля не зібрати. Збіжжя повне, зерно сиплеться, і я та мої звірятка будемо голодувати цілу зиму!

ІВАСЬ: Ото лихо! Йому казки треба, а ми нашу казку вже дали весняному одчайдушкові!
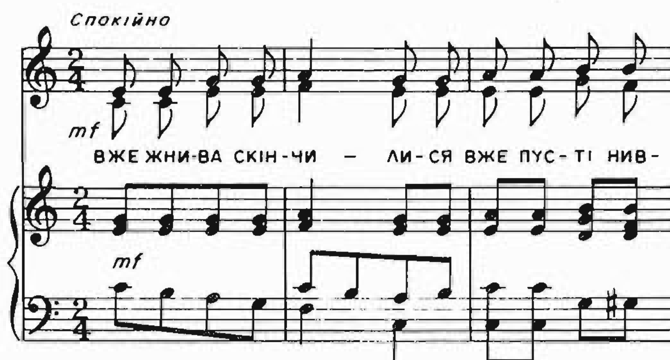
ГАННУСЯ: А я таки погляну в торбину, може... (скрикує) О!
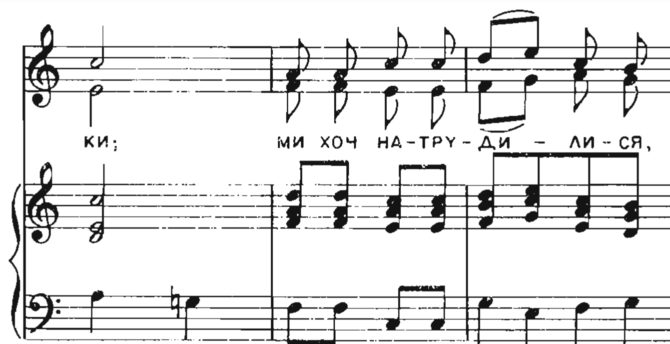
(МОТИВ КАЗКИ)
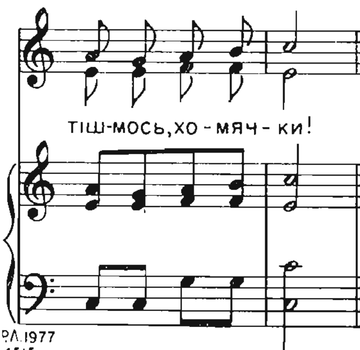
ІВАСЬ: Що там таке?

ГАННУСЯ: В торбині знов цілісінька казка! На тобі її, одчайдушку!

(ОБЖИНКОВА ПІСНЯ ХОМ'ЯКІВ)

Вже жнива скінчилися,
Вже пусті нивки;
Ми хоч натрудилися,
Тішмось, хом'ячки!
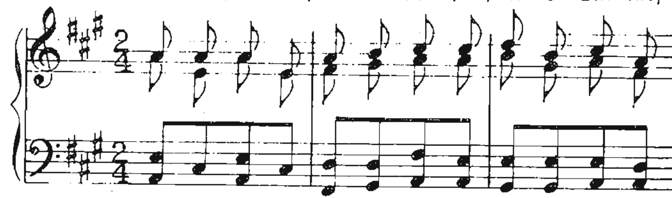
Зерна понаносили
Ми в свої хатки,
Маєм хліба досить ми,
Тішмось хом'ячки!
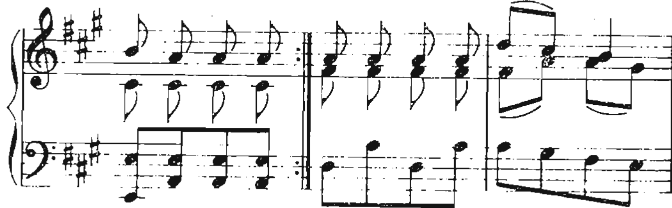
ОДЧАЙДУШОК: Рідні мої, добрі мої, вдяка вам велика! Гей, хом'ячки-братіки, а хоооодіть но житечко жааааати!

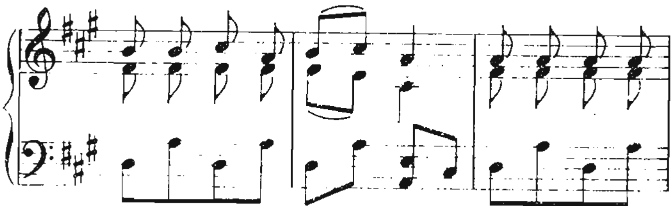
ПІСНЯ ПРО ДОЩИК
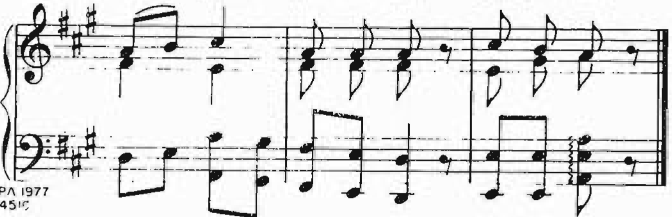
СОПРАНО І АЛЬТ

Весело
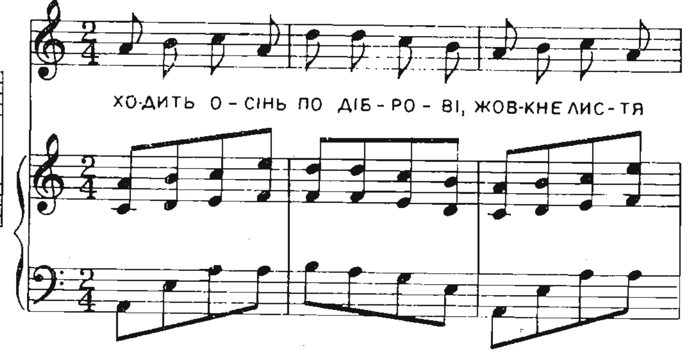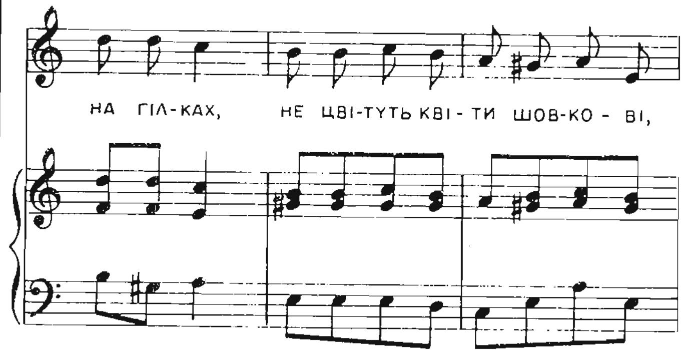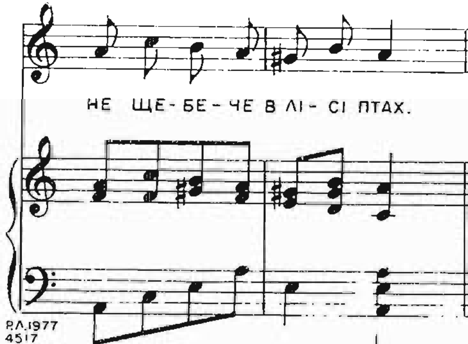

2. ДІТИ В ХАТІ НЕ СКУЧАЮТЬ
І ПРО ДОЩИКА СПІВАЮТЬ:

ОСІННЯ ПІСНЯ

Звільна

ІВАСЬ: Так гарно та добре у вас, хоч назавжди лишайся тут!

ОДЧАЙДУШОК: Залишайтеся, якщо ласка! Ми гостям раді, та ще таким добрим та любим!

ГАННУСЯ: Ми б і залишилися, та нам час у дорогу до всіх українських дітей у світі!

ОДЧАЙДУШОК: Жаль, та що ж, затримувати не годиться. А будете повертатися — не забудьте знов загостити!

ХОМ'ЯЧКИ: Не забудьте загостити!

РОЗПОВІДАЧ: Розпрощалися Івась та Ганнуся з літнім одчайдушком та й пішли.

(МОТИВ МАНДРІВКИ)

Ідуть, ідуть, ідуть, ідуть, ідуть... аж щось Ганнусі на носик: кап! І Івасеві на його чубик кучерявий: кап! Дивляться, а то дощик та щораз густіший!

(ПІСНЯ ПРО ДОЩИК)

Дощик, дощик, теплий дощик
Миє вікна, сад полоще.
Діти в хаті не скучають
І про дощика співають,

Що дрібненький дощик
Десь позичив горщик,
Зварив собі борщик,
Потім сів, борщик з'їв.

ГАННУСЯ *(плачливо):* Алеж розійшовся дощ! В мене хусточка на голові зовсім уже мокра!

ІВАСЬ: Що ж я вдію, сестричко? Мені вже теж вода поза комір тече.

ГАННУСЯ: Холодно так, сумно стало! Видно осінь надходить.

ІВАСЬ: І хоч би ми мали нашу казку.

ГАННУСЯ: Пожди, я ще раз погляну в торбу. О, є казка!

Івась Ганнуся Одчайдушок Відьма Ведмідь

(МОТИВ КАЗКИ)

ІВАСЬ: Видно це така казка, що її роздавай, роздавай, а вона тобі завжди зостанеться!

ГАННУСЯ: Стривай, я зовсім не знаю, куди ми зайшли! Ліс темний.

ІВАСЬ: А там, на галявині, поглянь, скільки звірів зібралося! Всі змоклі, змерзлі, бідні такі.

ГАННУСЯ: І хтось маленький поміж ними — чи не одчайдушок?

(МОТИВ ОДЧАЙДУШКА)

ІВАСЬ: В киреї з жовтого листя, шапка гриб — мухомор!

ГАННУСЯ: А посередині щось таке дивне, із сухого пруття. Не знаю навіть що.

ІВАСЬ: Ходім та поспитаємо! *(Відходять).*

ІВАСЬ: Добрий вечір вам, лісова громадо! І тобі осінній одчайдушку!

ОДЧАЙДУШОК *(сумно):* Не добрий у нас вечір, діточки, бо зливний дощ вогонь погасив і всі ми, я та мої звірі, зовсім замерзли. Брррр.

ВСІ ЗВІРІ: Бррр...

ГАННУСЯ: А ми не маємо нічого, щоб вам помогти, хіба тільки казку...

ОДЧАЙДУШОК: Казку? Давайте її чимскоріш сюди! Казка зуміє всяке дерево запалити сухе чи мокре! Того наша ватра погасла, що ми загубили нашу осінню казку. Того ми всі так мерзнемо!

ІВАСЬ: Беріть, ми радо дамо!

ОДЧАЙДУШОК: Хай Бог сторицею заплатить!

(МОТИВ КАЗКИ)

ГАННУСЯ: Дивіться уже гіллячки зайнялися!

ІВАСЬ: Вже горить!

ОДЧАЙДУШОК *(з полегкістю):* Ааааа!

ВСІ ЗВІРІ *(захоплено): Ааааа!*

(Тріскіт вогню).

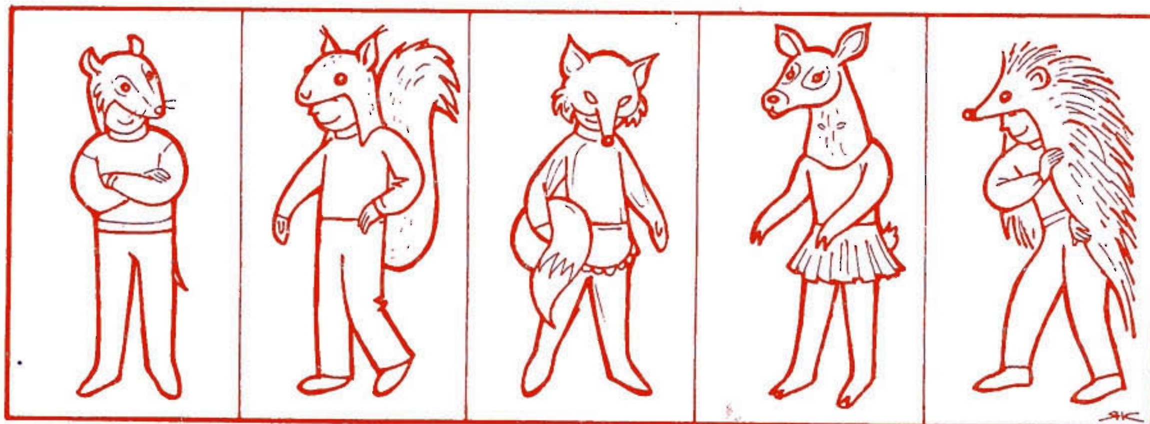
ОДЧАЙДУШОК: Так тепло, так весело стало, що аж хочеться заспівати нашу осінню лісову пісню!

(ОСІННЯ ЛІСОВА ПІСНЯ)

Ходить осінь по діброві,
Жовкне листя на гілках,
Не цвітуть квітки шовкові,
Не щебече в лісі птах.

Змовкли співи і розмови,
Блудять лісом смутки-сни
Засинай-засни, діброво,
І чекай, чекай, весни!

(Закінчення буде)

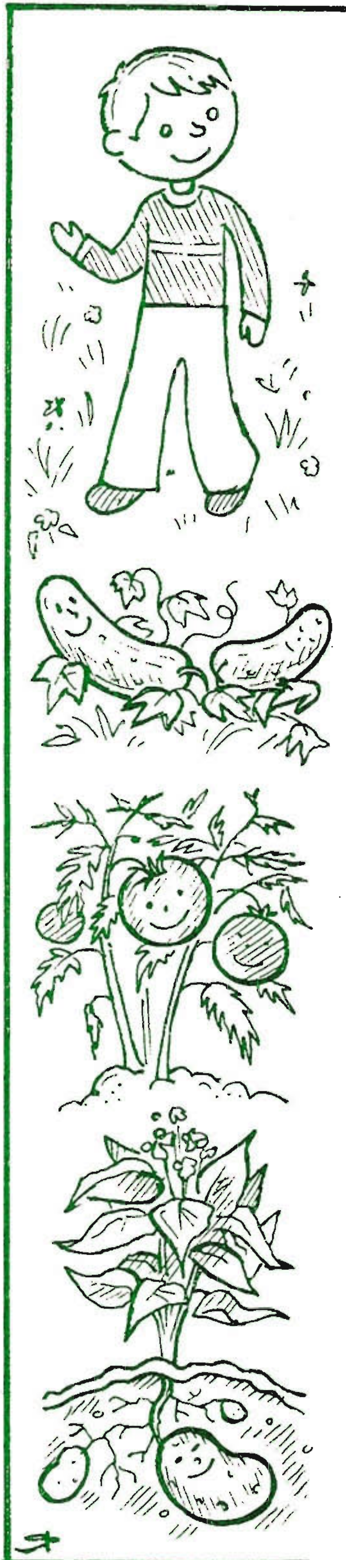

Хом'ячок Білка Лисичка Сарна Їжачок

Ганна ЧЕРІНЬ

Ілюстрація Яреми КОЗАКА

ГОРОДИНА

**Йшов Андрійко повз городи —
Без пригод, без перешкоди.
А город цвіте і спіє,
Червоніє і жовтіє.**

**Зупинився наш Андрійко —
Огірків побачив трійко.
Тільки глянув, не зірвав:
Чужу власність шанував.**

**І здалось нараз хлопчині,
Що співають квіти сині,
Що до нього хтось озвався
І тихенько привітався:**

**— Я — зелений огірок.
Уважай, як робиш крок:
Як відтопчеш ти стеблину,
Я засохну і загину...**

**— Ми — червоні помідори.
Нас збирають цілі гори.
Скоро ти в своїй крамниці
Нас побачиш на полиці.**

**— Я — картопля-бараболя,
Розкошую серед поля.
А в землі росте моя
Бараболяна сім'я.**

**— Знаєш, хто я? Я — буряк.
Всім смакую я, ще й як!
Як мене накришать в горщик,
То червоний буде борщик.**

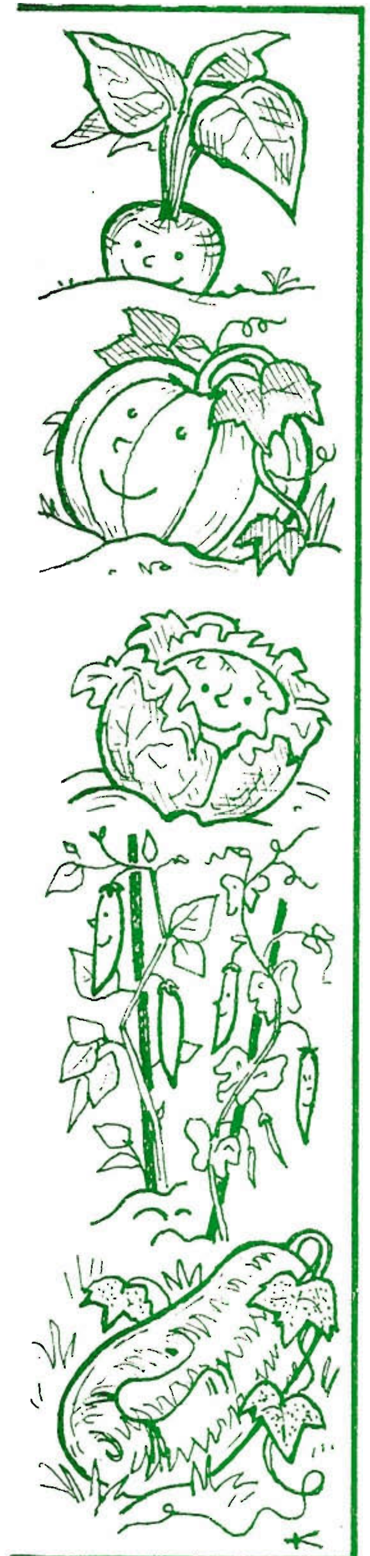
**— Я не м'яч, я — гарбуз.
Від ваги у землю вгруз.
Як прийде пора осіння,
Буде каша, ще й насіння.**

**— Я — капуста головата,
Вдягнена — на шаті шата.
Незабаром буде мати
Мене дрібно шаткувати.
Буде всім капусти збан,
А тобі — хрупкий качан.**

**— Я квасоля!
— Я — горох!
— Я кавун, товстий за трьох!**

**Кожен овоч, як умів,
Так про себе розповів.**

**І тепер Андрійко знає,
Що він їсть і споживає.**

Пояснення-сповничок: **городина** — vegetables; **відтоптати** — to tread on; **засохнути** — to became dry; **цілі гори** — тут: дуже багато; **розкошувати** — to live sumptuously; **накришити** — to crumble; **вага-тягар** (weight, loan); **вгрузнути** — to stick, to sink; **насіння** — тут: pumpkin seed; **шата на шаті** — тут: листок притулений щільно до листка; **шаткувати** — chopped, shredded; **качан** — cabbage stalk; **кавун** — water-melon.

ВИВІРКА ЛЯЛЬКА

(Ілюстрації Миколи Бутовича)

Ішов я раз пасовиськом. Бачу, пастушок бігає навколо корови, а його здоганяє якесь невеличке рудаво-буре звірятко. Зразу я думав, що це песеня. А як підійшов ближче, дивлюся, а це молода вивірка.

Вивірка для мене не дивовижа, її можна всюди бачити — в лісі й у садку. Але я здивувався, що ця вивірка бавилася з хлопцем, мов песик — він утікає, вона здоганяє.

— Де ти роздобув таку веселу вивірку? — питаю його.

— Я маю її від маленької. Зимувала в хаті з котом. Привикла до нас, не втікає.

— А чи не міг би ти мені її продати?

— Чому ні! Як прижену корову додому, то по вечері принесу до вас. Вона чужих людей боляче кусає.

Так я купив вивірку, а ввечері пастушок приніс її до нашого дому. Я вже приготовив клітку, постелив стару шапку і поклав у мисочку кілька мигдалів. Я назвав її Лялькою.

Лялька була дуже невдоволена, як опинилася в тюрмі. Бігала попри дротяні стіни, шукала виходу з клітки, врешті зневірилась і заснула. Але я її в клітці довго не тримав, лише кілька днів, щоб до нас трохи привикла. Потім я виніс клітку надвір і повісив її на стіні нашого дому, в садку. Відчинив двері клітки і чекав, що буде далі.

Вивірка вмить опинилася на дереві. Видно було, що дуже тішилася, „чикала", скакала з галузки на галузку. Я знав, що до клітки не схоче вернутися. Увечері я даремно кликав її, врешті показав їй два горішки і поклав їх у клітку. Аж тоді Лялька вернулася до своєї „хатки".

На другий день я знов відчинив дверцята, а їжу поклав у клітку так, щоб вона це бачила. Цілий день вивірка скакала по деревах, їжа її зовсім не цікавила, але, як у вечері зголодніла, сама прийшла на вечерю.

Так Лялька привикла до того, що має волю і має „хату". Як у клітці не знаходила їжі, то приходила до нашого мешкання крізь відчинене вікно. По кількох днях вона вже бігала по всіх кімнатах, але не дозволяла брати себе в руки. Як мав бути дощ, вона шукала на дереві таких двох галузок, щоб на них можна було покласти кілька тонких патичків. Сідала під патички і їй, видно, здавалося, що вона вже сховалася від дощу. Згодом до клітки вже не заходила. Спала денебудь у кімнаті.

Треба сказати правду, що вивірка не завжди була чемна. Раз у кухні влізла в діжку з мукою, покусала Маринчину хустку, то знову закралась у нещільно замкнену шафку і збила кілька склянок. Коли задзвеніло скло, Лялька злякалася, втекла до вітальні і нехотячи скочила на клявіші фортепіяну. Струни відізвалися, вивірка ще більше настрашилась і втекла крізь вікно надвір. Хоч тоді ішов дощ, не приходила додому два дні. Десь сиділа під патичками.

Їй усе прощали, бо всі її любили, навіть Маринка в кухні, хоч часто на неї гримала. Я навіть бачив, як Лялька деколи обривала зелені грушки або яблука в садку та пуп'янки квіток у квітнику. Але я нікому того не говорив. Гадаю собі: всього не обірве, буде ще й для нас досить садовини, як доспіє.

У передпокої стояла вішалка. На самім верху боком висів новий повстяний капелюх. То був капелюх мого старшого брата, що на той час виїхав з дому на кілька тижнів. Ніхто не помітив, що Лял-

К. ПЕРЕЛІСНА

БІЛОЧКА

Ой, у бору сосонка,
На сосонці гілка,
А на гілці рудесенька
Малесенька білка.

Сидить білка на гілочці,
Горішки кусає,
А під нею зайченятко
Сіреньке стрибає.

Ой, у тої білочки
Хороші горішки,
Просить її зайченятко:
„Кинь і мені трішки!"

А білочка: „Кахи! Кахи! —
Кида шкаралупки —
Ой, дурненьке зайченятко,
Поламає зубки.

ка обрала собі капелюх за місце для спання. Це викрили аж тоді, як раз у кухні вона перевернула склянку з медом і, втікаючи від розгніваної Маринки, замастила свій хвіст медом. Лялька раптом так щезла, що її ніде не можна було знайти. Маринка стала в передпокої і розглядається. Раптом з вішалки падає капелюх на підлогу, а з капелюха вискакує Лялька і крізь відчинені двері веранди біжить у сад. Того капелюха, замазаного медом, брат більше не носив.

Десь раз восени прийшов до мене син лісничого, Юрко. Його родина жила за селом, під лісом. Його тато мав якусь справу в селі. Запріг коня до возика-,,тарадайки". Як уже виїжджав з подвір'я, надбіг Юрко: ,,Тату, візьміть мене з собою — я трохи побавлюся з Костем!"

Юрко був у мене дві чи три години. Мав з собою батькову шкіряну торбу. Поклав її у вітальні, і ми пішли в сад. Юрко дуже хотів побачити Ляльку, як вона сама підходить до рук і бере в лапки горіха або чоколядку. Потім я завів його до комірки, де я переховував вудку, лук і клітки для птахів. Врешті ми оглядали татові книжки, де було багато малюнків. Тим часом моя мама поклала в Юркову торбу маленький подарунок для його меншої сестрички: чоколяду з горіхами і кілька солодких бубликів у коробці.

Ніхто не запримітив, що Лялька десь поділася.

Аж ось на подвір'ї з'явилася ,,тарадайка" і відізвався голос Юркового тата: ,,Їдемо додому,

синку!" Юрко нашвидку ухопив свою торбу, поклав ззаду на віз, а сам сів коло тата на переді. Поїхали.

Потім мені розповідав:

— Приїхали ми додому. Дивлюся на торбу, а в торбі — діра. Я прикликав тата і кажу: ,,Звідки вона взялася?" Раптом у дірі показалася голова Ляльки. В одну мить вона вискочила з торби, перескочила через мою голову, аж капелюх злетів, і зникла в лісі. В торбі ми знайшли лише подертий папір з коробки і з-під чоколядки.

Ні я, ні Юрко більше Ляльки не бачили. Вона певно переконалася, що в лісі таки найкраще.

На основі записок К. Ґ у п я я
опрацював Роман З а в а д о в и ч

П о я с н е н н я-с л о в н и ч о к: **пасовисько** — pasture; **рудаво-бурий** — red-brown; **клітка** — cage; **мигдаль** — almond; **нещільний** — impact; **садовина** — fruit; **вішалка** — clothes-hanger; **повстяний** — felt; **веранда** — porch; **вітальня** — кімната приймати гостей; **вудка** — angle.

К. ПЕРЕЛІСНА

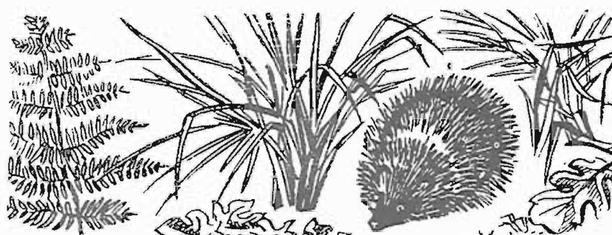
ЇЖАЧОК

Гляньте — сірий їжачок!
Скільки в нього колючок!
Покажи нам лапки й очі...
Та він слухати не хоче!

У клубочок весь зібгався,
За шпичками заховався,
І не дивиться ніяк.
От такий тобі їжак!

І неможна підступити,
І неможна ухопити...

От недобрий! От так злюка!
Бач, як сердиться, аж хрюка,
Наче свинка, і тремтить...
Ну, нехай собі лежить!

К. ПЕРЕЛІСНА

ВЕДМІДЬ

(Ілюстрація Яреми Козака)

Ведмідь іде,
Ведмідь реве,
А зайчики лякаються,
В темнім лісі ховаються.

К. ПЕРЕЛІСНА

ТЕПЛИЙ ДОЩИК

Дощику дрібненький,
Дощику тепленький,
Просять тебе діти,
Поливай їм квіти,
Щоб було в садочку
Гарно, як в віночку.

К. ПЕРЕЛІСНА

РАНОК

Доню, донечку, вставай!
Вже ясніє неба край,
Півник вже давно кричить:
„Ку-ку-рі-ку! Хто ще спить?"

Вже прокинувся й коток,
Вийшов нишком у садок,
А горобчик цвірінчить:
„Ців-цвірінь! А хто ще спить?"

Квіти й трави геть усі,
Наче в перлах, у росі,
І бджола бринить, бринить:
„Жу-жу-жу! А хто ще спить?"

К. ПЕРЕЛІСНА

„ТАХ — ТАХ!"

Іде качечка — „Тах-тах!"
На куцесеньких ногах

Коливається,
Вихваляється:

„Тахи-тахи! Тахи-тах!
Попливемо в комишах!"

Каченята: Ші-ші-ші!
Покажи, де комиші...
Ми ще зроду не плили,
На ставочку не були,
Ми не бачили води...
Швидше, швидше нас веди!"

К. ПЕРЕЛІСНА

КАЧЕЧКА

Іде, іде качечка
На ставок, на ставок,
Протоптує стежечку
Для діток, для діток:

„Ідіть, ідіть, дітоньки,
Всі услід, всі услід,
Наловимо рясочки
На обід, на обід".

Ряска — круглолиста водна рослина —(duckweed).

іван ЕВЕНТУАЛЬНИЙ

ГАРБУЗІЯДА

Ходить гарбуз по городу,
Питається свого роду:
— Чи тут живі, чи здорові
Всі родичі гарбузові?

Народна пісня

Перевіривши свій рід,
Сів гарбуз біля воріт
І повчає: — Сестри дині,
Заміж ви іти повинні
Виховати диненята
Щоб була весела хата.

— А ви браття кавуни,
Сонця щедрого сини,
Научіться і без сонця
Виростати під віконцем.

— До кузенів бурячків
Теж звернутись я б хотів:
Будьте тілом ви товстіші,
Не такі, як хвіст у миші.

— Мої діти огірочки,
Загортайтесь у листочки
І вилежуйтесь до часу,
Аж почнуть вас їсти й квасить.

— Вихованку ту морковку
Я просив би на розмовку,
Бо вона чомусь, хто зна,
Понад міру мовчазна.

— А жовтавий кабачок
Не ховався б у пісок
А собі уважно слухав
Те, що я шепчу на вухо.

* * *

Так виховував свій рід
Гарбузище всьому війт.
Раптом жвава, невелика
Так йому сказала ріпка:

Президенте, не мели!
Хто без сонця ріс коли?
Бурячків не ображай,
В них є завжди урожай,
А рівнять з хвостом мишачим —
Це вже наклеп, мій земляче!
Хай ховається в пісок
І довгастий кабачок,
Він дурниць не хоче слухать,
Що дзижчать, неначе муха...

* * *

Тут розгнівався гарбуз,
Смикнув сам себе за вус,
Наїжачився, надувся
І до ріпки так звернувся:
— Значить, я плету дурниці?
Ах, ти ж, дзиґо круглолиця!
Весь народ, верхи й низи,
Шанували гарбузи.
В мене корисні зернята,
Цукром каша все багата

Я найтяжчий на вагу,
Найсильніший у змагу,
Помагаю я й дівчатам,
Бо якщо б нелюб посватав,
То вони, відмови знак,
Висилають гарбуза...

* * *

Засоромилася ріпка.
— Я до суперечок звикла,
Тож, пробач мені, гарбузе,
Ти, шановний друг і кузен.
Будем завжди в мирі жити,
Людям овочі плодити,
Бо, як сказано у пісні,
Всяк по-своєму корисний.
Тож, навчай наш славний рід,
Чим він знаний на весь світ,
Він в минулому і нині
Постачає вітаміни,
Він — здоров'я запорука,
І без нього була б мука,
Хай же, з'єднані в любові,
Живуть діти гарбузові!

Пояснення-споволничок: **диненята** — малі дині (water melon); **огірок** — cucumber; **квасити** (огірки) — to make sour; **вихованка** — pupil; **кабачок** — vegetable marrow або bush pumkin; **війт** — голова сільської ради (village counsel); **ріпа** — turnip; **наклеп** — calumny, defamation; **дзиґа** — тут: fidgety person; **посватати** — to propose.

Роман ЗАВАДОВИЧ

Ілюстрація Михайла МИХАЛЕВИЧА

НА СТАРІЙ ЛІСОВІЙ ФАРМІ

Ніде не жилося пташкам так добре і весело, як на лісовій фармі. Колись тут жили люди, викорчували шмат лісу, зорали його й засівали збіжжям, а потім вибралися в інші сторони. Невеликий дерев'яний дім залишився без догляду й поволі руйнувався. Проте під дір'явим дахом було ще багато затишних місць, де пташкам було можна звити гніздечко або сховатися від бурі-зливи чи снігової заметілі.

Ось тому на лісовій фармі жилося так гарно пташкам. Навесні й у літі ліс аж лящав їхніми співами. То були чудові концерти пернатих співаків-солістів і цілих пташиних хорів, але їх не чули люди, тільки сарни, зайці, лиси, вивірки та інші чотироногі пожильці лісу.

Та одного вечора щасливе життя пташок раптом обірвалося. З'явився досить великий сірий птах, що літав тихо й безшелесно. В нього на голові стирчали, мов вуха, два пучки пір'я. Страшний на вигляд був той „сірий птах" (так назвали його пташки) з великими очима і закривленим дзьобом, а ще страшніша була його поведінка. Він залетів під дах фарми і напав на тих пташат, що там ночували. Хто попався в його гострі кігті, тому вже не було життя...

Злякані пташки повтікали з горища в ліс. Відтепер вони ночували серед галуззя старих дерев, але ночами мусіли дуже берегтися, бо сірий птах вилітав із своєї схованки і непомітно нападав на них у гущавині. Вдень він спав у найтемнішім кутку горища, в напівзруйнованім мурованім димарі, а вночі літав по лісі, і не раз було чути його страхітливе „у-гу-гу--у-у", від якого тремтіли всі пташки й менші звірі лісу.

Тяжкий сум наліг на всю пташину громаду.

— Що робити? Як оборонитись від того розбишаки, сірого птаха? Нема між нами когось такого сміливого й міцного, щоб поборовся з ним і прогнав його геть. Невже доведеться назавжди покинути милий рідний ліс?

Вони вже й не співали весело, як бувало, але журливо щебетали або й зовсім мовчали.

Аж ось одної ночі зірвалася люта буря-хуртовина. Блискавиці, мов вогняні списи, раз-у-раз шпигали землю. Громи грізно потрясали горами, скелями й лісами. Вітер з якоюсь небувалою лютю кинувся на ліси і шарпав галуззя дерев, немов хотів їх вирвати з корінням. А дощ — то не був дощ, а дикий водоспад, що ринув з хмар на землю, щоб її зовсім затопити.

Бідолашні пташата поховалися, де тільки могли — в дуплах, в скельних щілинах, в печерах. Кругом гуркотіло, шуміло, здавалося, що саме пекло вийшло з-під землі, щоб її докраю зруйнувати.

Цілу ніч шаленіла хуртовина й лише вранці улягласся. Хмари роздерлися надвоє, і з синього

неба глянуло на злякану землю золоте сонце.

З тремтячим серцем виходили пташки з своїх схованок і розглядалися поріднім лісі. Ось лежить з виверненим корінням звалене бурею дерево. Тут одне, там друге, третє... Деякі дерева стоять, мов каліки, з відламаними від стовбурів гілляками. На однім дереві вітер зламав верх, і воно стоїть сумно, мов людина без голови...

А що сталося з фармою? Фарма під напором вітру вночі завалилася. Дерев'яні стіни, що поволі з року на рік порохнявіли, не видержали і впали, мов би їх хто попідрізував. На стіни звалився дах, і все перетворилося в безладну купу-руїну.

Але для пташків це не була найважніша справа. Головне було те, що вони знали, що там ночував страшний „сірий птах" з закривленим дзьобом і пір'яними вухами. Від того часу вони вже не бачили його ні не чули в темряві ночі його моторошного „у-гу-гу-у-у".

Пташки швидко забули страхіття тієї буряної ночі. Сонце привітно всміхалося, ліс таємничо шумів, і поміж галуззям дерев знову почулося безжурне пташине щебетання.

Пояснення-словничок: **корчувати** (ліс) — to stub, to root out; **заметіль** — snow-storm; **лящати** — to shriek, to squeal; **пернатий** — укритий пір'ям (feathered); **пір'яний** — зроблений з пір'я; **пучок** — жмуток (cluster); **горище** — garret, loft; **димар** — chimney; **спис** — spear; **щілина** — rift, cleft; **докраю** — цілковито, зовсім; **напір** — натиск (pressure); порохнявіти — to become dust-rotten.

ЯНИЧАРИ

Кого називають яничарами?

Слово „яничари" прийшло до української мови з Туреччини. По-турецьки воно означало „нове військо". Воно справді було „нове", бо складалося не з турків, а з християнських бранців-невільників. В XV-XVII віці Туреччина була могутньою державою, перед якою тремтіла ціла Західня Европа. Столиця турків Істамбул була над протокою Босфором, що поєднує Середземне море з Чорним морем. Туреччина завоювала багато країн, у тому і християнських — Візантію, Болгарію, Сербію, теперішню Румунію та інші. Турки часто відбирали від християнських батьків їхніх маленьких синів, віком 3-6 років, везли їх до Туреччини і там у школах виховували їх ув ісламській вірі на суворий військовий лад.

Наприклад, їх учили стріляти тим способом, що завішували їжу в торбинці на дереві. Голодний хлопець мусів так довго ціляти в торбинку, доки її не зістрілив. Лише тоді міг її з'їсти. Таким способом яничари ставали вправними стрільцями, снайперами.

Ці юнаки не знали, з якого краю вони походять, хто були їхні батьки. Вони забували свою мову, вчилися турецької мови і турецьких звичаїв. Яничари виростали на дисциплінованих і завзятих вояків та в ненависті до християн. Вони були найкращим військом султанів. Вони виконували охоронну службу при дворі султанів, були їх ґвардією.

Про яничарів згадує Тарас Шевченко в поемі „Гамалія", де він описує героїчний похід козаків на передмістя самої столиці султанів, Скутару.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги,
Козацтво преться без ваги —
І покотились яничари.

Тут описано, як козаки здобули твердиню Скутару і погромили навіть найкраще турецьке військо, яничарів.

Татари, що жили на Кримі, прийняли над собою зверхність турецьких султанів. Татарська орда кілька століть безперестанку нападала на Україну. Так само і турки, воюючи з козаками та Польщею, не раз заганялися далеко в українські землі. Тому можна припускати, що у війську яничарів були також українські хлопці, хоч вони не знали, звідки вони походять.

Уже минуло 250 років як нема справжніх яничарів, але залишилася їх назва. Яничарами, або відступниками-перекинчиками називають таких людей, що зрадили свій рідний нарід і стали на службу чужої держави, яка цей нарід поневолює і гнобить. Уже в султанській Туреччині траплялися люди, які відрікалися християнської віри, приймали віру Мохаммеда, ставали на службу у турків і жорстоко переслідували християн.

Є люди, які ідуть служити ворогові для того, щоб одержати уряди й мати ласку та вигідне життя. Вони не дбають, в якій неволі перебуває їх нарід. Таких відступників має кожний нарід, що хоч на деякий час попав у неволю ворогів. Українська історія записала теж таких зрадливих синів, яких Шевченко назвав „варшавським сміттям" і „гряззю Москви", а одного гетьмана назвав „дурним". Як чергові покоління звеличують своїх славних мужів, так теж із погордою згадують про тих, що для власної вигоди відреклися свого власного народу, або діють на його шкоду.

Пояснення-словничок: **бранець** — captive; **тремтіти** — to tremble; **протока** — strait; **ціляти**, цілити — тут: to point (a gun); **дисциплінований** — disciplined; **султан** — монарх ісламських країн; **погромити** — to devastate, to sack; **зверхність** — supremacy; **перекинчик** — відступник (apostate, bolter); **переслідувати** — to persecute; **сміття** — litter, rubbish; **грязь** — dirt, mud; **погорда** — призирство (contempt).

К. ПЕРЕЛІСНА

СПАТИ ЧАС

Годі, діти! Спати час!
Вітер сердиться на вас,
Стука в двері, у вікно:
„Вже поснули всі давно!

Сплять вже киця і котята,
Півник, квочка і курчата.
Вже й горобчики мовчать!
Діти в ліжко! Час вам спать!"

К. ПЕРЕЛІСНА

ПОДАРУНОК

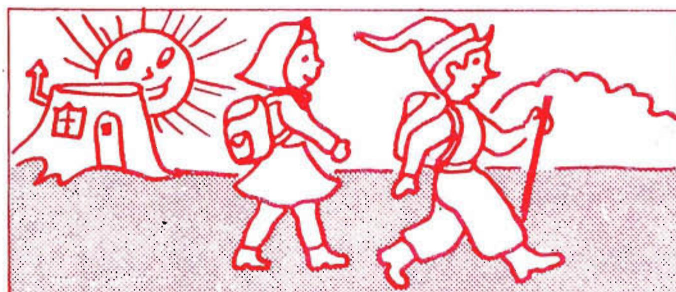
Я знаю подарунок,
Що завжди у ціні,
І цента не коштує
Ніколи він мені.

І завжди я готова
Усім його дарить —
То усмішка привітна,
Що серце веселить.

Текст: Роман ЗАВАДОВИЧ

Ілюстрації: Іван БРИКОВИЧ

Гоца Драла

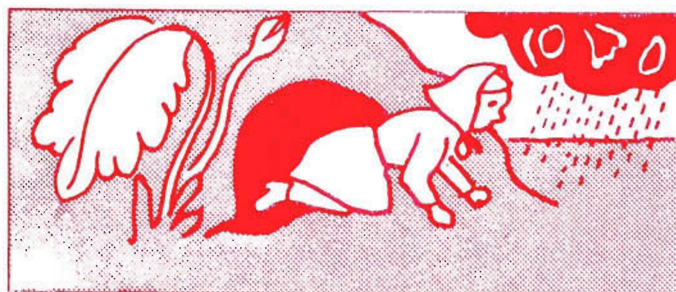

У погожу жнивну днинку
Вибралися у мандрівку —

— Гоца Драла й Ромтомтом,
Що за нею йде слідком.

Йдуть лугами, темним бором,
Аж назустріч — хмара з громом.

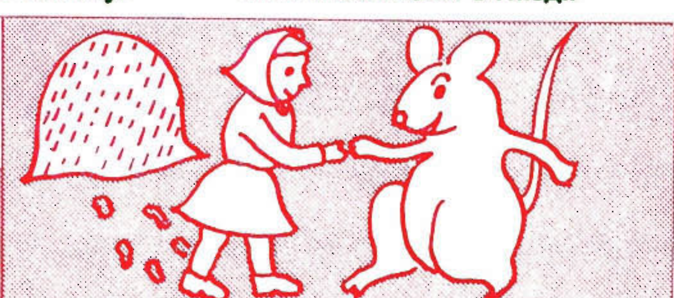

Гоца каже: — не чекаймо,
Схованки собі шукаймо!

Гоца шасть в мишачу дірку,
Вкрила лопухом голівку.

Ґном сховався на межі,
Між писклятами в гнізді.

Прилетіла пташка мила,
Крильми все гніздо накрила.

Грім гримів, дощ шумів —
Ґном не змок, сухий сидів.

І не змокла Гоца в дірці,
В хаті мишачій, в комірці.

А як дощ ущух, то двойко
Друзів вийшло з свого схову.

— Сіра мишко, мила пташко,
Дякуєм за схов і ласку!

Каже Гоца: — Ґноме-брате,
Добре всюди друзів мати.

Пискля**та** — маленькі пташата, що вилупилися з яйця; **ущухати** — успокоїтися, улягтися, перестати.